

ЮЛИЯ ГИППЕНРЕЙТЕРДІҢ 7 МАҢЫЗДЫ ТӘРБИЕ ЕРЕЖЕСІ

«Балаға өзін кез-келген жағдайда жақсы көретіні мен қабылдайтынын білгені өте маңызды».

Балаға қателесуге жол бермеу, оның әрбір қадамын бақылау, бала сіздің өз өміріңізде іске асыра алмаған армандарыңызды жүзеге асыруға

ұмтылуы – жинақталған және инфантильді адамды өсірудің ең жақсы тәсілдерін ойдан шығару емес. Егер сіз кері оралғыңыз келсе, біз балалар психологы Юлия Гиппенрейтерден жеті маңызды тәрбие ережесін жинақтадық.

1. Баланы жай ғана жақсы көріңіз

Балаға өзін кез-келген жағдайда жақсы көретіні мен қабылдайтынын білгені өте маңызды. Оның сабағын оқығаны, шалбарын жыртып алмағаны және жалпы өзін жақсы жағынан көрсеткені үшін жақсы көрмеу керек – әйтпесе, ол дұрыс емес нәрсе істеп қойғандай үнемі қорқынышты жағдайда өмір сүреді және ол ата-анасының сүйіспеншілігіне бөлену құқығын жоғалтады. Ата-аналар балаға еркелете қарап, оның оларға қымбат екенін айтқан сайын, ол бірден қолдан шығып кетеді. Бақытымызға орай, мұның бәрі де дұрыс емес.

«Балаларға деген баға берудің себебі марапаттар мен жазалау – басты тәрбиелік құралдар болып табылады деген сенімді білдіреді. Баланы мадақтасаң – оның бойында мейірімділік беки түседі, жазаласаң – жамандық орын алады. Міне қырсық: олар әрдайым жауапсыз емес, бұл амал. Мұндай заңдылықтарды кім білмейді: баланы неғұрлым көп ұрысса, соғұрлым ол нашар бола түседі. Неге бұлай болады? Өйткені баланы тәрбиелеу – бұл үйретілетін жаттығу емес. Ата-аналар балаларындағы шартты рефлексстерді жасап шығару үшін ғана қажет емес».

2. Оның табиғи түрде дамуына кедергі келтірмеңіз

Егер бала барлық жерге киліге берсе, үнемі былғанып қалса, шалшықта жүрсе, бірнәрсені сындырып, бүлдіріп алса және миллион сұрақтар қойса – бұл онда бәрі дұрыс деген сөз. Сондықтан ол өзіннің әуестігін сынап, дамуы үшін қажетті білімқұмарлықты көрсетеді.

Ең жақсы нәрсе – оған кедергі жасамау. Егер бала тек қана «миға қонымсыз сұрақтар қойма», «өскенде – білсең» және «сенің жаман істермен айналысқаның жеткілікті» деген сөздерді ести берсе, оның бойындағы білімқұмарлығы да тез сөнетін болады. Ата-аналардың баланың дамуына қатысуы оларды өшірмей, басқалармен алмастыра отырып, олардың көзқарасы бойынша неғұрлым маңызды немесе пайдалы болатындай, оның табиғи ұмтылыстарын қолдауы тиіс.

«Балалардың өзін-өзі дамыта жетілуіне өте мұқият қарау керек. Қазір ерте даму, ерте оқу, мектепке ерте дайындау әдістері кеңінен тарала бастады. Бірақ балалар мектепке барғанға дейін алаңсыз ойнауы тиіс!»

3. Өзіндік дербестікті мадақтаңыз

Балаға өзіндік дербес тәуелсіз болудың алғашқы әрекеттерін жасауға кедергі келтірмеудің маңызы зор болмақ. Егер сіз қаншалықты асығыс болсаңыз да, баланың бауын байлау ниетін назардан тыс қалдырмаңыз және оған құрметпен қарауыңыз керек. Бұл ретте үнсіз, ешбір кеңессіз назар аударыңыз және сыни ескертулері жоқ ұсыныс айтыңыз. Егер әр жолы «маған бер» және «сен түк те істей алмайсың» деген сөздермен балаға шабуыл жасасаңыз, ол тіпті бірдеңе жасауға тырыспайды да, өзі орындаудан тез бас тартады.

«Сынаудан аулақ болыңыз! Егер сіз оның ісіне шынайы қызығушылық танытсаңыз, онда сіздің өзара құрметіңіз бен қабылдауыңыз күшейе түседі.

Сонымен қатар, егер бала өзі бір іспен айналысып отырса әрі үлкендерден көмек сұрамаса, онда араласпағаныңыз жөн болады. Ата-ана мұндайда араласпай: «сен мұны орындай аласың, оған күшің де жетеді» деп айтқаны дұрыс.

4. Баланың өзіне жауапкершілікті алуына рұқсат етіңіз

Бала есейген сайын, оның өзі атқара алатын істерге рұқсат ететін нәрселер де көп бола бастайды. Бірте-бірте ол өздігінен көшеден өтіп, сабақ оқып, достарын да өзі таңдай бастайды. Оған рұқсат етіңіз, бірақ еркіндік шекарасын орнатыңыз: мысалы, сабағын оқуға отырғанда өзі таңдай алатынын, бірақ кешкі сағат сегізге дейін бәрі орындалуы керек екенімен келісіңіз. Дербестік бір сәтте балаға соққы болып кетпеуі керек: әрбір қадамның алдында онымен сөйлесіп, оған көп еркіндік беретініңізді түсіндіруіңіз керек, себебі сіз оны бақылап отырудан шаршаған жоқсыз және «не қаласа, соны жасасын» десеңіз де оның орындай алатынына сенім артыңыз. Бәрібір, оған көмек қажет болған жағдайда жанында болыңыз.

«Қарсылықтар шамамен мынандай болуы мүмкін: «Оны қалай оятуға болады? Ол қатты ұйықтап қалса, сонда мектепте үлкен қиындықтар болмай ма?» Немесе: «Егер оны сабақ оқуға мәжбүрлемесем, ол екі алатын болады!». Бұл парадоксалды естіледі, бірақ сіздің балаңыз, оның өміріне немесе денсаулығына қауіп төндірмейтін теріс тәжірибеге мұқтаж. Балаңызға өз іс-әрекетінің (немесе әрекетсіздігінің) теріс салдарларымен бетпе-бет келуге рұқсат етіңіз. Сонда ғана ол ер жетіп, *саналы болады*.

5. Қамқорлық пен ата-ана диктатын шатастырмаңыз

Ата-аналар, әрине, баланың өміріне араласқаны дұрыс – бірақ ешқандай жағдайда ол үшін тұрмау керек. Олардың іске асырылмаған амбициясына қарамастан, баланың өз тілектері мен мүдделері болады. Қамқорлық – «мен оған қалай жақсы

болатынын білемін» деген ұстанымда болмай, ең әуелі баланың қалауын тыңдау деген сөз.

«Бала не қалайтынын білмейді, себебі ол өзіне құлақ асуға үйренбеген – бұл ата-ана диктатының нәтижесі. Ол осы мағынада дәрменсіз болып шығады және бұл ең қорқыныштысы болмақ».

6. Сын айтпаңыз

Есейген кезде бала әртүрлі күрделі мәселелерге тап келеді және ол ата-анасымен сөйлесуді үйренген болса, онда оны жеңу әлдеқайда жеңіл болады. Сенім жақсы қарым-қатынасқа негізделеді: егер баланың алғашқы ашылуына реакцияңыз сыни тұрғыда болса, талқылау немесе назар аудармау болса, ол екінші рет ештеңе айтпайтын жағдайға жетеді.

«Ең жақсы досыңызды көз алдыңызға елестетіңіз. Кездесу кезінде сіз қалай күлімсірейсіз, оған қалай қуанасыз. Досыңыздың ортасында сіз сын айтуды бірінші бастаймысыз, көрсете және баға бере аламысыз».

7. Балаға өз сезіміңіз туралы айтыңыз

Баланы түсіну де маңызды – бірақ сіздің оны қалай сезінетініңізді оған жеткізу де маңызды. Егер олардың біреуі ақырына дейін ашық болмаса, адамдар арасында шынайы жақындық та болмайды. Сіздің шынайы алынған кәдімгі жазалау формаңыз, «Мен–хабарлама» деп пайдалануыңыз, бұл – сіз жағымсыз сезімдеріңізді шиеленіссіз түрде білдіру болып табылады. Мысалы, оның орнына «Ал, мына түрің не!» «Менің балаларымның күйзеліске ұшырағаны маған ұнамайды, көршілерімнің алдында ұятқа қалғым келмейді» деп айтуға болады.

«Мен–хабарлама» балаларға бізді, ата-аналарды жақынырақ білуге мүмкіндік береді. Балалардан әр кез жасырмай-ақ, қандай да бір нәрсеге қолдау көрсетуге

тырысатын беделге ие боламыз. Біз тәрбиешінің бетпердесін киеміз және оны кем дегенде бір сәтте көтеріп қоядан қорқамыз. Кейде балалар анасы мен әкесінен бірнәрселерді сезінетінін біледі! Бұл оларға ұмытылмас әсер қалдырады. Ең бастысы – ересектерді жақындатады, адамзатты жасайды».

